

Kovács Eszter
A törvények szelleméről. (Ön)védelmi hálók Montesquieu körül
MTA BTK Irodalomtudományi Intézet, XVIII. Századi Osztály
2014. április 29.

Összefoglaló

Húsz év munka után, 1748-ban megjelenik *A törvények szelleméről*. Montesquieu-t a következő hónapok során egyre keményebb támadások érik: bírálói szerint művével aláásta Franciaország, a monarchikus államforma és az Egyház tekintélyét. Miközben a könyv Európa-szerte több kiadásban terjed, a jezsuiták azt hozzák fel szerzője ellen, hogy közvetve vagy közvetlenül megsértette a keresztény hitet, a janzenisták nyíltan hitetlennek titulálják, könyvét pedig veszélyes és erkölcstelen írásnak. A római Index-kongregáció és a Sorbonne teológiai fakultása egyaránt vizsgálatot rendel el a mű ellen. Montesquieu a vita közepette írja meg *A törvények szelleméről védelmét* (*Défense de L'Esprit des lois*). A szerző védelmében mások is tollat ragadnak: Voltaire maróan gúnyos pamfletben támad a janzenistákra, a hugenotta La Beaumelle indulatos folytatást ír Montesquieu vitairatához. A művet végül Rómában és a Sorbonne-on egyaránt elítélik, de az ítéletet egyik esetben sem hozzák nyilvánosságra... Vélhetően azért, mert Montesquieu-nek a prelátusok között is védelmezői akadtak.

Vitairatának azonban a szerző halála után komoly utóélete lesz: az enciklopédisták szerint Montesquieu védekezése példaértékű, sokan előbb olvassák el a vitairatot, mint magát a könyvet. Teleki József 1761-ben *A törvények szelleméről* mellett annak *Védelmét* is hazahozza európai útjáról. 1797-ben Kis János fordításában magyarul is megjelenik D'Alembert 1755-ös méltatása, aki szerint „Ezt a munkát a benne uralkodó maga mértéklésre, igazság szeretésre, s elmés szatírára nézve remeknek lehet tartani a maga nemében.” Öt évvel később Chateaubriand még mindig Montesquieu-t idézi, ha saját magát kell védelmébe vennie. Előadásomban a magyarul eddig nem olvasható, és a magyarországi kutatásban sokáig elfeledett vitairat bemutatására vállalkozom egy előkészületben lévő fordítás tükrében.